

*ГУК “Лунінецкая раённая цэнтралізаванная бібліятэчная
сістэма”*

Аддзел бібліятэчнага маркетынгу

Юбілейны партрэт 2023

*(Да 80-годдзя з часу знішчэння Хатыні нямецка-фашысцкімі
захопнікамі, да 75-годдзя з дня нараджэння Міколы
Елянеўскага, да 85-годдзя з дня нараджэння Ігара Лучанка, да
125-годдзя з дня нараджэння Аляксандра Петрушэўскага)*

Методыка-бібліяграфічнае выданне

г. Лунінец, 2023

Трагедыя Хатыні

Хатынь. 22 сакавіка 1943 года, роўна 80 гадоў таму, у гэтай невяліччай вёсцы пад Лагойскам, трагічна і назаўсёды спыніўся бег часу – 149 яе жыхароў, у тым ліку 75 дзяцей, былі жывымі спалены карнікамі, пасля чаго Хатынь папоўніла жалобны спіс соцен беларускіх паселішчаў, знішчаных нацыстамі ў гады Вялікай Айчыннай вайне.

Раніцай 22 сакавіка паліцэйскі батальён атрымаў загад аб ліквідацыі пашкоджанай лініі сувязі паміж Лагойскам і вёскай Плешчаніцы і высунуўся на месца работ. У адной з машын ехаў камандзір першай роты капітан паліцыі Ханс Вельке-гонар нацыстаў. Вельке быў не проста ваенным - ён стаў першым алімпійскім чэмпіёнам з Германіі па лёгкай атлетыцы, атрымаўшы ў 1936 годзе медаль за штурханне ядра. Вельке віншаваў асабіста Адольф Гітлер, пра яго пісалі газеты, спартсмен ператварыўся ў сімвал перавагі немцаў над астатнімі людзьмі. Па шляху батальён сустрэў мясцовых жанчын, якія працавалі на лесанарыхтоўках. У дзяўчат папыталіся, ці няма паблізу партызан, і тыя адказалі, што нікога не бачылі. Калона

рушыла далей, але ўжо праз 300 метраў трапіла ў засаду. У перастрэлцы загінулі тры чалавекі, у тым ліку і Вельке. Разгневаныя карнікі вырашылі, што жанчыны падманулі іх. Выклікалі падмацаванне, прыехалі на месца, дзе беларускі валілі лес... 26 дзяўчат расстралялі на месцы, астатніх пад канвоем адправілі ў Пleshчаніцы. Але гэтым усё не скончылася. Гітлераўцы былі ў шаленстве з-за смерці Вельке. Неўзабаве высветлілася, што партызаны, якія напалі на атрад, перад гэтым начавалі ў Хатыні. 22 сакавіка 1943 года гітлераўцы з'явіліся ў сяло, каб паказаць усім, што бывае з тымі, хто дапамагае іх ворагам.

Вёску акружылі штурм-брыгада СС "Дзірлевангер" і 118-ы паліцэйскі ахоўны батальён, сфармаваны з палонных байцоў Чырвонай Арміі.

Насельніцтва Хатыні сагналі ў калгасны хлёў і замкнулі ў ім. Тых, хто спрабаваў уцячы, расстрэльвалі на месцы. У драўлянай пабудове апынуліся жанчыны і мужчыны, старыя і падлеткі, сем'і з малымі, дзяўчаты з суседняй вёскі, якія заскочылі ў госці да сваякоў... Затым сцены абклалі саломай, аблілі бензінам і падпалілі. Мужчыны і жанчыны кідаліся па хляве. Урэшце не вытрымалі дзверы, і жыхары Хатыні, якія яшчэ трымаліся на нагах, выскочылі з вогненнай пасткі. Гэта не стала выратаваннем: па іх тут жа пачалі страляць. Заціхлі аўтаматы толькі тады, калі змоўклі ўсе стогны, а дах палаючага хлява паваліўся на зямлю. Усяго загінулі 149 чалавек, больш за палову з іх - 75 - былі дзецьмі, якім не споўнілася 16 гадоў. Выратавацца змаглі нямногія. Двум дзяўчатам - Марыя Федаровіч і Юлія Клімовіч - цудам удалося прарвацца скрозь сцяну куль і дапаўзці да лесу. Іх падабралі жыхары Хварасцені, але гэта стала толькі адтэрміноўкай - гэтая вёска таксама была неўзабаве знішчана фашыстамі, і Марыя і Юлія загінулі разам з астатнімі. Сямігадовага Віктара Жалабковіча маці накрыла сваім целам: паранены ў руку хлопчык так і праляжаў падмай, пакуль не сышлі карнікі. Дванаццацігадовага Антона Бараноўскага прынялі за мёртвага. Яшчэ тры дзіцяці схаваліся і таму не

патрапілі ў хлёў. Застаўся ў жывых і вясковы 56-гадовы каваль Іосіф Іосіфавіч Камінскі. Паранены і пакрыты апёкамі, ён прыйшоў у сябе толькі ноччу, калі фашысты і іх памагатыя з'ехалі, а ад вёскі засталіся адны разваліны. Сярод мёртвых аднавяскоўцаў мужчына знайшоў свайго 15-гадовага сына Адама, які быў смяротна паранены ў жывот, але яшчэ дыхаў. Хлопчык памёр на руках у бацькі. Менавіта Іосіф і Адам сталі прататыпамі знакамітага помніка ў мемарыяльным комплексе «Хатынь».

Лёсы карнікаў склаліся па-рознаму. Рыгор Васюра, якога называлі галоўным катом Хатыні, дзясяткі гадоў умела хаваў сваё мінулае. Пасля Вялікай Айчыннай вайны ён працаваў у саўгасе, уступіў у КПСС, атрымаў медаль «Ветэран працы», стаў ганаровым курсантам Кіеўскага ваеннага вучылішча сувязі імя Калініна і не раз распавядаў моладзі пра тое, як «біў фашыстаў». У 1985 годзе былы карнік знахабіўся настолькі, што запатрабаваў сабе ордэн Вялікай Айчыннай вайны. Ён узнагароджваўся толькі тым ветэранам, пра якіх меліся дадзеныя ў мясцовых ваенкаматах і органах улады. Чыноўнікі пачалі шукаць інфармацыю пра Васюра - так і выявілася праўда. У 1986 годзе яго расстралялі. Камандзіра ўзвода Васіля Мялешку асудзілі за калабарацыянізм, але сваю службу ў 118-й штурманска-батарэянаму ўдалося замаўчаць. Даведаліся аб ёй толькі ў 1974 годзе, праз год Мялешка расстралялі. Уладзіміру Катруку - аднаму з радавых, які расстрэльваў жыхароў Хатыні, удалося схавацца ў Канадзе. Там у 2015 годзе ён памёр.

Памяць пра Хатынь

Хатынь стала сімвалам усіх спаленых вёсак. Ідэя ўвечавець трагедыю Хатыні належыць першаму сакратару ЦК КПБ Кірылу Мазураву. Неяк падчас прагулкі па наваколлі Мінска ён убачыў спаленую вёску: з зямлі, нібы пальцы, цягнуліся да неба два дзясяткі абгарэлых печкавых труб, ад двароў нічога не засталася - толькі дзе-нідзе захаваліся шэрыя

падмуркі. Побач пасвіўся невялікі статак кароў: яго пастух і распавёў Мазураву пра тое, што адбылося на гэтым месцы вясной 1943 года.

Урачыстае адкрыццё мемарыяла адбылося летам 1969 года. Ён стаў не проста помнікам пэўнага сяла, а сімвалам ўсіх беларускіх вёсак, знішчаных нацыстамі, а такіх налічваецца больш за дзевяць тысяч. За час існавання комплексу яго наведалі мільёны чалавек.

Мемарыял паўтарае планіроўку загінуўшай вёскі. У цэнтры комплексу размешчана **6-метровая бронзавая скульптура “Няскораны чалавек”**. Вобраз мужчыны з мёртвым хлопчыкам на руках створаны ў памяць пра Іосіфа Камінскага і яго сына. Чорная пліта-дах адзначае месца, дзе знаходзіўся свіран, у якім спалілі жыхароў Хатыні. Побач іх брацкая магіла, на якой размешчаны сімвалічны вянок памяці са словамі наказу мёртвых жывым.

На месцы кожнага з **26 спаленых дамоў** – помнік-зубр, усярэдзіне якога абеліск у выглядзе коміна са званом. Яны вечна гудуць па ахвярах фашызму. На кожным абеліску – дошка з імёнамі спаленых жыхароў дома.

За дамамі-помнікамі – **Могілкі вёсак**. Сюды са 185 спаленых вёсак, якія так і не былі адноўлены, прывезены урны з зямлёй, і створаны **сімвалічныя могількі**.

Побач з Могілкамі вёсак – **Сцяна Жалобы**, жалезабетонны блок з нішамі, у якіх знаходзяцца мемарыяльныя пліты з назвай 66 буйнейшых лагераў смерці і месц масавай гібелі людзей.

Завяршае мемарыял **плошча Памяці**, у цэнтры якой растуць **3 бярозы**, якія сімвалізуюць жыццё, на месцы чацвёртай – **Вечны агонь**, сімвал загінуўшых у гады вайны жыхароў Беларусі. Побач **Дрэва жыцця** са спісам 433 вёсак, спаленых акупантамі і адноўленых пасля вайны.

Апошнія гады тут адкрыліся **невялікі музей і фотавыстава**.

У 1971 годзе была апублікавана “Хатынская аповесць” пісьменніка Алеся Адамовіча, кульмінацыяй якой становяцца падзеі 22 сакавіка 1943 года. На аснове гэтага твора рэжысёр Элем Клімаў зняў фільм “ Ідзі і глядзі”, які выйшаў у пракат у 1985 годзе. Кінакрытыкі называюць драму адной з найвялікшых стужак пра Вялікую Айчынную вайну.

Пасля трагедыі ў Хатыні прайшло ўжо амаль 80 гадоў. Але забываць пра яе нельга: толькі памяць аб тым, што здарылася дапаможа людзям не здзяйсняць памылак, якія да яе прывялі.

Цікавыя факты

Званы Хатыні

Да 1964 года на месцы спаленай вёскі стаяў сціплы Абеліск. Пасля там паставілі тыпавую скульптуру “Журботная маці”. Мемарыял быў адкрыты ў 1969 годзе. Яго стварылі беларускія майстры: скульптар Сяргей Селіханаў і архітэктары Юрый Градаў, Валянцін Занковіч і Леанід Левін. Яны ўспаміналі, што ідэя змясціць званы на слупах, якія сімвалізуюць коміны спаленых дамоў, нарадзілася прама ў Хатыні, калі сярод нямой цішыні заспяваў жаўрук. На доўгія гады Хатынскі Мемарыял стаў журботнай візітнай карткай Беларусі.

433 вёскі

Былі знішчаны фашыстамі разам з жыхарамі ў Беларусі і адноўлены пасля вайны. 186 так і не адрадізіся.

36 мільёнаў чалавек

Наведалі мемарыяльны комплекс "Хатынь" за 49 гадоў з моманту яго стварэння. ... Захаваліся старыя хатынскія могількі. Зайдзіце туды, калі будзеце на мемарыяле. Там спачываюць і людзі, якія прынялі пакутніцкую смерць.

Печальны звон, Хатыні звон

Викторина

1. Как Вы думаете, зачем нам, жителям 21 века, помнить о сожжённой Хатыни и её жителях?
2. Вспомните дату уничтожения деревни Хатынь? Где находится это место? (22 марта 1943 г., Логойский район Минской области)
3. Когда состоялось торжественное открытие мемориального комплекса «Хатынь»? (5 июля 1969 г.)
4. «Люди добрые, помните: любили мы жизнь, и Родину нашу, и вас, дорогие. Мы горели живыми в огне. Наша просьба ко всем: пусть скорбь и печаль обернутся в мужество ваше и силу, чтобы смогли вы утвердить навечно мир и покой на земле. Чтобы отныне нигде и никогда в вихре пожаров жизнь не умирала!» Где написаны эти слова? (Эти слова начертаны на Венце памяти из белого мрамора, возложенном на горке, в которой схоронены останки жителей Хатыни. Перед ним останавливаются все).
5. О чём напоминает «кладбище деревень, которое является частью мемориала «Хатынь»? (Памятник представляет собой 185 могил, каждая из которых символизирует погибшую деревню. На могиле находится имя деревни и место расположения, а в траурной урне рядом с каждой могилой покоится прах).
6. С какой периодичностью звонят колокола Хатыни, напоминая людям о трагедии прошлого? (Каждые 30 секунд).
7. Какова история создания единственной скульптуры мемориала «Непокорённый человек»? (Его прообразом послужил свидетель хатынской трагедии Иосиф Каминский, чудом оставшийся в живых. Он, обгоревший, израненный, выбрался из горящего сарая и среди трупов односельчан нашёл изувеченное тело своего сына).
8. Что написано на «деревьях жизни» хатынского мемориала? (Список 433 деревень, сожжённых оккупантами и возрождённых после войны)
9. В основу какого романа белорусского писателя легла трагическая история деревни Хатынь? (Алесь Адамович «Хатынская повесть»)

10. Читал ли кто-то из вас эту книгу? Какие из воспоминаний, приведённых в книге, затрагивают историю вашей малой родины?

11. Как ваше поколение может содействовать сохранению памяти о погибших в годы Великой Отечественной войны и сохранению мира?

Мікола Елянеўскі
(05.04.1948 – 15.01.2013)

Мікалай Васільевіч Елянеўскі нарадзіўся 5 красавіка 1948 года ў вёсцы Лунін Лунінецкага раёна Брэсцкай вобласці. Бацька працаваў бухгалтарам, а маці — у калгасе. У 1966 годзе скончыў Лунінскую сярэднюю школу і паступіў у Мінскае вучылішча паліграфістаў № 32 на спецыяльнасць «фатаграфія». Практыку праходзіў у лунінецкай раённай газеце «Ленінскі шлях», адначасова працаваў у ёй фотакарэспандэнтам.

Падчас тэрміновай службы ў Савецкай арміі (1969–1970 гг.) Мікалай Елянеўскі пісаў заметкі ў армейскую газету. Здольнага салдацкага карэспандэнта заўважылі і прапанавалі

паступіць на факультэт журналістыкі Львоўскага вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча, які ён паспяхова скончыў.

Каля 25 гадоў Мікалай Елянеўскі працаваў на розных пасадах у армейскіх газетах у Расіі, Усходняй Германіі, Узбекістане. Узнагароджаны медалямі «За безупрэчную службу» трох ступеняў. Вялікая частка вандровак па гарнізонах прыйшлася на Сярэднюю Азію ў самы неспакойны час развалу СССР. Менавіта гэтаму перыяду і прысвечаны яго раман «Мытары і фарісеі», які быў надрукаваны ў часопісе «Нёман» (2012. № 7, № 8). У многім твор аўтабіяграфічны, невыпадкова і прозвішча галоўнага героя Лунянін, а па-нашаму — жыхар Луніна, роднай вёскі аўтара.

Пасля распаду СССР Мікалай Васільевіч быў дэмабілізаваны і вярнуўся ў Беларусь. Жыў з сям'ёй у ваенным гарадку пад Баранавічамі, працаваў у розных месцах. У 1999 годзе пераехаў у Пінск і пачаў працаваць у раённай газеце «Полесская правда». Спачатку загадчыкам аддзела сацыяльна-бытавых праблем, затым намеснікам рэдактара, выконваючым абавязкі рэдактара. З мая 2004 года па красавік 2010 года быў на пасадзе рэдактара газеты, з'яўляючыся членам Пінскага раённага выканаўчага камітэта. Як журналіст і пісьменнік ён праводзіў вялікую працу па напісанні нарысаў і дакументальных аповесцей, прысвечаных ветэранам вайны і працы, развіццю рэлігійных адносін, вывучэнні гісторыка-краязнаўчай спадчыны пінскага Палесся.

Мікалай Васільевіч ніколі не губляў сувязі са сваёй малой радзімай. Амаль кожны адпачынак ён праводзіў у Луніне ў роднай хаце. Тут ён сябраваў з вядомым на Луніначчыне кавалём і краязнаўцам Васілём Карпцом. Той зацікавіў журналіста Платонам Ціхановічам, былым святаром Лунінскай царквы канца XIX ст., аўтарам першай беларускай граматыкі. Пачаліся пошукі самой граматыкі, а таксама раскрыццё біяграфіі П. М. Ціхановіча. Гэта і складае змест рамана-хронікі «Время пастыря», апублікаванага ў часопісе «Нёман» (2007, № 4). У 2011 годзе раман-хроніка выйшаў асобным выданнем, быў

адзначаны дыпламам першай прэміі Рэспубліканскага конкурсу на лепшае адлюстраванне гісторыі і сучаснасці беларускага праваслаўя ў сродках масавай інфармацыі.

Мікалай Васільевіч - прыхільнік мастацка-дакументальных формаў. Ён аўтар аповесцей «Старший сын», «Чужие горы», «Пушки в небе!», «Хроника пикирующего разведчика»; нарысаў пра простых людзей «Прощёное воскресенье», «Господин», «Косовица». Таксама друкаваўся ў часопісах «Беларуская думка», «Братины» (Масква), «Литературная Россия», «Белая Вежа» і інш. Нарысы ўвайшлі ў зборнікі «Диалектика журналистской души» і «Брестчына вачамі журналістаў». У 2007 годзе ён становіцца лаўрэатам абласнога творчага конкурсу на лепшы нарыс пра сучасніка, а неўзабаве атрымоўвае адну з самых ушанаваных адзнак — «Золотое перо» Беларускага саюза журналістаў. У 2009 годзе атрымаў знак «Выдатнік друку Беларусі».

Дзецішчам Мікалая Васільевіча таксама называюць літаратурна-творчы праект «Лунінская восень», які праходзіць у Луніне з 2005 года. Спачатку літаратурны фестываль меў раённы статус, але з цягам часу стаў збіраць паэтаў і пісьменнікаў, журналістаў і бібліятэкараў, таленавітую моладзь усёй Брэстчыны.

Самымі значнымі творамі члена Саюза пісьменнікаў Беларусі і Саюза пісьменнікаў Расіі, якія сталі сапраўднай з'явай беларускай літаратуры, з'яўляюцца: «Небесный штурмовик», «Время пастыря», «Мытари и фарисеи», «Наперсный крест», «Сердцебиение»...

Да свайго 65-годдзя Мікалай Васільевіч не дажыў крыху менш за тры месяцы. Яго сэрца перастала біцца 15 студзеня 2013 года.

Выданне дзвюх апошніх кніг «Мытари и фарисеи» і «Сердцебиение» стала справай жыцця жонкі аўтара Надзеі Мікалаеўны і іх дзяцей Андрэя і Марыі. Раман і зборнік прозы выйшлі ў 2015 годзе ў мінскім выдавецтве «Четыре четверти».

Творы М. В. Елянеўскага

1. Мытари и фарисеи : романы / Николай Еленевский. – Минск : Четыре четверти, 2015. – 444, [1] с.
2. Сердцебиение : повести, очерки, рассказы / Николай Еленевский ; [предисловие А. Крейдича]. – Минск : Четыре четверти, 2015. – 241 с.
3. Время пастыря : роман-хроника / Николай Еленевский ; [вступ. статья В. Ю. Ткачева]. – Минск : Четыре четверти, 2011. – 213, [2] с. –(Библиотека союза писателей Беларуси).
4. Небесный штурмовик : очерки, документальные повести : [посвящённые ветеранам войны и труда Пинского района] / Николай Еленевский. – Пинск : Пинская региональная типография, 2004. – 145 с.
5. «От Советского информбюро...» : [об автографе Ю. Б. Левитана] / Николай Еленевский // Заря. 2014. 20 сентября. С. 8.
6. Прикрывать до конца : рассказ / Николай Еленевский // Край мой заповедный : сборник произведений писателей Беларуси и Молдовы / [сост. А. Бадак ; предисловие А. Карлюкевича]. Минск, 2013. С. 191–199.
7. Наперсный крест : роман-хроника : [по запискам Протоиерея Сергия Лаврского] / Николай Еленевский // Белая вежа. 2011. № 1. С. 34–107.
8. Шляпы от Северина / Николай Еленевский // Брэстчына вачамі журналістаў / [уклад. Г. С. Тамашэвіч]. Брэст, 2005. С. 162–166.
9. Вюнсдорфские бархатцы : рассказ / Николай Еленевский // На ладонях Припяти и Пины : литературный альманах / [авт.-сост. И. А. Кибак]. Минск, 2004. С. 95–100.
10. Притяжение Припяти : [о международном семинаре ЮНЕСКО, посвящённом Полесью] / Николай Еленевский // Беларуская думка. 2003. № 12. С. 176–180.
11. Елянеўскі, М. Кротаўская трагедыя: дакументальны нарыс: (3 гісторыі вёскі Кротава Іванаўскага раёна) / Мікалай Еленеўскі // Маладосць. – 2010. - №11. – С.114-123.

12. Еленевский, Н. Чужие горы: повесть / Николай Еленевский // Армия и культура. – 2009. - №1. – С.17-36

Аб жыцці і творчасці М. В. Елянеўскага

1. Мікола Елянеўскі // Літаратурная карта Берасцейшчыны / [рэд. і уклад. А. Крэйдзіч]. Брэст, 2008. С. 339–341.
2. Бурдыка, В. Лунінская восень Мікалая Елянеўскага / аўтарскі праект Вячаслава Бурдыкі «Берасцейскія дьяменты» // Народная трыбуна. 2015. 1 мая (№ 18). С. 10.
3. Урбановіч, І. «Строкі, напісаныя сэрцам» : [в Лунінецкай цэнтральнай бібліотэцы адбыўся вечар памяці, прысвячоны журналісту і пісателю Ніколаю Еленевскаму] / Інна Урбановіч ; фота аўтара // Полеская праўда. Пінск, 2015. 4 лістапада.
4. Ускова, Т. Праз тэрні да тиражаў : [в Лунінецкай раённай бібліотэцы адбыўся прэзентацыя кніг Н. Еленевскага «Мытары і фарысеі» і «Наперсны Крест»] / Тацяна Ускова // Сельская газета. 2015. 31 кастрычніка. С. 6.
5. Вайцяхоўская, Т. «Цяпле у сэрцы і святлей наўкола ад твораў Елянеўскага Мікалы...» : [прэзентацыя кніг М. Елянеўскага «Сэрцебіенне» і «Мытары і фарысеі» ў Лунінецкай раённай бібліятэцы] / Т. Вайцяхоўская // Лунінецкія навіны. 2015. 6 лістапада. С. 4.
6. Крэйдзіч, А. Падабенства — у адрозненні / Анатоль Крэйдзіч // ЛіМ. 2015. 18 верасня (№ 37). С. 7.
7. Вайцяхоўская, Т. Радкі, напісаныя сэрцам : [аб новых кнігах М. Елянеўскага «Сэрцебіенне» і «Мытары і фарысеі»] / Т. Вайцяхоўская // Лунінецкія навіны. 2015. 4 верасня. С. 5.
8. Крэйдзіч, А. Два раманы — дзве палярнасці / Анатоль Крэйдзіч // Заря. 2015. 25 чэрвеня.
9. Томашевіч, Г. Слово, абрацёнае ў вечнасць / Георгій Томашевіч // Заря. 2014. 3 мая. С. 5.
10. Ткачоў, В. Яму сніліся бярозы... : успаміны пра М. Елянеўскага / Васіль Ткачоў // ЛіМ. 2013. 22 лютага. С. 15.

- 10.Ткачев,В. Возвращение / Василь Ткачев // Нёман. 2011. № 11. С. 212–215.
- 11.Ткачев, В. Возвращение : Н. Еленевский и его роман-хроника «Время пастыря» / Василий Ткачев // Заря. 2011. 3 сентября.
- 12.Локун, В. И. Пинщина литературная : [в т. ч. Н. Еленевский] / Валентина Локун // Нёман. 2007. № 8. С. 139–154.
- 13.«Диалектика журналистской души» : издана под таким названием антология лучших публикаций областной прессы, среди авторов — Николай Еленевский // Заря. 2007. 13 октября.
- 14.Локун, В. Ещё раз о лейтенантах : краткие заметки о военной прозе Н. Еленевского / Валентина Локун // Нёман. 2005. № 9. С. 175–177.
- 15.Муха, Ф. Пинчан читают и почитают в Москве / Федор Муха // Рэспубліка. 2004. 11 сакавіка.
- 16.Творчыя сустрэчы: пісьменнікі ў Лунінецкай ЦРБ / Лілія Плаўсюк // Бібліятэка прапануе. – 2012. - №9. – С.35-36
- 17.Памяці калегі // Заря. – 2013. – 17 студзеня (№5). – С.22

Ігар Лучанок
(06.08.1938 – 12.11.2018)

Ігар Міхайлавіч Лучанок нарадзіўся 6 жніўня 1938 года ў Мінску ў сям’і лекара Міхаіла Лукіча Лучанка і настаўніцы Аляксандры Герасімаўны. Жылі ў здымным пакоі ў доме па Ігуменскім тракце (цяпер вул. Маякоўскага). Потым сям’я пераехала ў пасёлак Пячэрск (Магілёўскі раён), бо бацька атрымаў накіраванне на працу ў Магілёўскую псіхіятрычную бальніцу. Да атрымання адукацыі ўрача ў Беларускім медыцынскім інстытуце бацька працаваў скрыпачом у Беларускім вандроўным тэатры пад кіраўніцтвам Уладзіслава Галубка. Маці была родам з Бабруйска і скончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт па спецыяльнасці “хімія і біялогія”.

3 лета 1940 года да канца чэрвеня 1941 года сям’я жыла ў Магілёве, у доме чыгуначнікаў на Першамайскай вуліцы. З пачатку Вялікай Айчыннай вайны бацьку адправілі ваенным урачом 3-га рангу ў Гомель у складзе самаходнай лятучкі № 710 для ратавання параненых. Калі пачаліся нямецкія бамбардзіроўкі Магілёва, вярнуўся з маці і сястрой Ларысай у пасёлак Пячэрск (цяпер частка Магілёва). У ліпені 1941 года з’ехаў з маці і сястрой у станіцу Марозаўская (Растоўская вобласць). Зімавалі на бліжэйшым хутары Бакланава. У пачатку 1942 года бацька перавёз сям’ю ў Сталінград, дзе некалькі дзён давялося начаваць на вакзале. Адтуль выехаў з сям’ёй у Сальск (Растоўская вобласць), куды бацьку накіравалі служыць ваенным урачом. Там пайшоў у першы клас чыгуначнай школы № 9.

На пачатку жніўня 1946 года вярнуўся з сям’ёй у таварным вагоне ў Беларусь, дзе бацька Міхаіл Лукіч пачаў працаваць урачом у чыгуначнай амбулаторыі на станцыі Пухавічы і атрымаў жыллё. Адвучыўся з 2-га па 5-ты класы ў Мар’інай Горцы (Пухавіцкі раён, Мінская вобласць). Ад бацькоў атрымаў першыя ўрокі музыкі, для чаго той набыў акардэон-чвэрць, цымбалы і чорнае піяніна.

У жніўні 1950 года пераехаў на наёмную кватэру ў Мінск, дзе паступіў у 6-ты клас па цымбалах музычнай школы пры Дзяржаўным тэатры оперы і балета Беларусі. Настаўнікам быў цымбаліст Аркадзь Астрамецкі, які стаў лаўрэатам першага

Усесаюзнага агляду выканаўцаў на народных інструментах. У 1952 годзе ў 14 гадоў быў залічаны ў Дзяржаўны народны аркестр БССР, якім кіраваў Язэп Жыновіч. У 9 класе застаўся на другі год, каб працягнуць навучанне па класе фартэпіяна у Рыгора Шаршэўскага. Затым паступіў у Рэспубліканскі ліцэй пры Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі па класе кампазіцыі ў Віктара Беллага. У час навучання ў Беларускай кансерваторыі быў ленынскім стыпендыятам.

У верасні 1956 года стаў піяністам толькі створанага Львом Молерам джазавага ансамблю, які праз 5,5 месяцаў рэпетыцыяў даў адзіны канцэрт, прысвечаны Дню Савецкай арміі, у мінскім ДOME афіцэраў у прысутнасці маршала Сямёна Цімашэнкі. У 1961 годзе скончыў Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю па класах кампазіцыі яе рэктара Анатоля Багатырова і піяніста Рыгора Шаршэўскага.

Па размяркаванні да 1962 года выкладаў у Гомельскім музычным вучылішчы. Затым уладкаваўся на кафедру музыкі Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута. У 1963 годзе на прапанову рэктара Беларускай кансерваторыі Уладзіміра Алоўніка здаў іспыты ў Ленінградскую кансерваторыю Дзмітрыю Шастаковічу. У 1965 годзе скончыў асістэнтуру-стажыроўку Ленінградскай кансерваторыі пад кіраўніцтвам прафесара Вадзіма Салманава і ўступіў у Саюз кампазітараў Беларусі. У кастрычніку 1967 года пакінуў выкладанне на кафедры кампазіцыі Беларускай кансерваторыі і паступіў у аспірантуру Маскоўскай кансерваторыі, якую скончыў у 1970 годзе пад кіраўніцтвам прафесара Ціхана Хрэннікава, старшыні Саюза кампазітараў СССР.

З 1980 года старшыня праўлення Беларускага саюза кампазітараў. У 1982-1986 гг. - рэктар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. У 1985 годзе песня “Майскі вальс” на яго музыку і словы Міхаіла Ясеня прагучала ў выкананні Яраслава Еўдакімава на Усесаюзным тэлефестывалі “Песня года”. У лютым 1985 года стаў дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. У 1989 – 1991 гадах – дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР.

За савецкім часам удзельнічаў у трох Сусветных фестывалях моладзі і студэнтаў у Берліне, Гаване і Маскве. Да 2012 года правёў 20 сольных канцэртаў у Маскве паводле сваіх твораў.

Памёр 12 лістапада 2018 года. Пахаваны на Усходніх могілках.

Ігар Лучанок працаваў у розных жанрах (вакальна-сімфанічным, камерна-інструментальным, камера-вакальным). Найболей плённа - ў песенным. Асноўная вобразная сфера яго песеннай творчасці - лірыка-рамантычная. Ягонай музыцы ўласцівыя яркі меладызм і нацыянальная самабытнасць.

Яго дыпломнай працай сталі сімфонія (1961) і кантата “Курган” (1962) па аднаёмёнай паэме Янкі Купалы, у далейшым перапрацаваная ў рок-оперу “Гусяр” (1971) для ансамбля “Песняры”. Сярод яго асноўных твораў: кантаты “Салдацкае сэрца” (1962), “Невядомы салдат” (кандыдацкая дысертацыя, 1970) і “Зоры над соснамі” (1981); вакальна-сімфанічная паэма “Вайна не патрэбна” (1983), уверцюра-фантазія для сімфанічнага аркестра (1975), струнны квартэт, саната для габоя і фартэпіяна, саната і прэлюдыя для фартэпіяна; вакальныя цыклы “Сіні колер” (1965), трыпціх “Чалавеку патрэбна цішыня” (1966), балады “Апасіяната” на словы Эдзі Агняцвет (1969), “Авэ Марыя” на словы М.Алтухова (1973), цыкл рамансаў “О, Радзіма бацькоў” на вершы Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, Максіма Танка і Ніла Гілевіча (1980).

У 1966 годзе Ігар Лучанок упершыню праявіў сябе як самабытны кампазітар-песеннік. На Усесаюзным конкурсе савецкай песні яго песня-балада “Памяць сэрца” (на словы паэта М.Ясеня) у выкананні Віктара Вуячыча атрымала першую прэмію. Гэта песня стала вяхой і вызначыла адну з важных тэм яго творчасці ў наступных песнях: “Хатынь”, “Каб камяні маглі гаварыць”, “Пісьмо з 45-га”, “Курган Славы”, “Старое кіно”, “Майскі вальс”. Кампазітар звяртаўся да творчасці многіх паэтаў: Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, Пімена Панчанкі, Петруся

Броўкі і інш., а таксама расійскіх паэтаў Роберта Раждзественскага, Яўгена Еўтушэнкі. Шчыра выказана любоў да Беларусі ў вядомых песнях “Мой родны кут”, “Я хаджу закаханы”, “Спадчына”, “Жураўлі на Палессе ляцяць”. Шырокае кола лірычных песень, такіх як “Вераніка”, “Алеся”, “Зачараваная мая”. Стварыў таксама песні “Пакуль на Зямлі існуе каханне”, “Дарагія мае землякі”, “Світанак”, “Белы бусел”, “Мар’іна Горка” і інш. Агулам на творчым рахунку кампазітара больш як 300 песень, прычым некаторыя з іх, як “Польку беларускую”, слухачы лічаць народнымі.

Напісаў хоры, творы для эстраднага аркестра, музыку да драматычных спектакляў, радыё- і тэлепастановак, тэле- і кінафільмаў. Аўтар музыкі для дзяцей.

Узнагароды і званні:

- Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР (1973)
- Народны артыст Беларускай ССР (1982)
- Народны артыст СССР (1987)
- Заслужаны дзеяч культуры Польшчы (1989)
- Прэмія Ленінскага камсамола Беларусі (1967)
- Прэмія Ленінскага камсамола (1972) – за цыкл песень пра Радзіму, партыю, камсамол, актыўную прапаганду савецкай музыкі сярод моладзі
- Дзяржаўная прэмія Беларускай ССР (1976)
- Міжнародная прэмія прафсаюзаў (2001)
- Ордэн Дружбы народаў
- Ордэн “Знак Пашаны”
- Ордэн Францыска Скарыны (1998)
- Першая прэмія на Усесаюзным конкурсе савецкай песні – за песню-баладу “Памяць сэрца” (1966)
- Першы беларус – уладальнік імяннай зоркі на Плошчы Зорак Эстрады ў канцэртнай залы “Расія” у Маскве (1999)
- Прэмія ў вобласці культуры і мастацтва “Зоркі Садружнасці” (Савет па гуманітарным супрацоўніцтве

і Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва
дзяржаў-удзельнікаў СНД, 2011)

- Ганаровы грамадзянін Мінска (1999)
- Ганаровы грамадзянін Сальска Растоўскай вобласці
- Ганаровы грамадзянін горада Мар'іна Горка Мінскай вобласці
- Ганаровы грамадзянін Мінскай вобласці

Цікавыя факты

Мелодыю “Песні пра Мінск” адбіваюць кожную гадзіну куранты на вежы Мінскай ратушы, адноўленай ў 2004 годзе.

Петрушэўскі Аляксандр Васільевіч (27.09.1898 – 21.10.1976)

Петрушэўскі Аляксандр Васільевіч нарадзіўся 27 верасня (9 кастрычніка) 1898 года на станцыі Лунінец у сям'і чыгуначніка. Беларус. Скончыў гімназію. У арміі з 1915 года, у 1916 годзе скончыў Мікалаеўскае пяхотнае вучылішча (школу прапаршчыкаў), удзельнічаў у Першай сусветнай вайне, скончыў яе ў чыне падпаручніка.

З 1918 года - у Чырвонай Арміі, удзельнічаў у грамадзянскай вайне, камандаваў стралковай ротай, батальёнам і палком на паўднёвым фронце, быў паранены ў баі. Пасля Грамадзянскай вайны камандаваў батальёнам, з 1922 года - начальнік аператыўнай часткі штаба ЧаП (частак асобага прызначэння па барацьбе з бандытызмам) Бранскай губерні. У 1923 годзе скончыў Вышэйшую тактыка-стралковую школу камсастава імя III Інтэрнацыяналу, у 1928 годзе — Ваенную акадэмію.

З ліпеня 1928 года - начальнік аператыўнай часткі штаба 34-й стралковай дывізіі, з лістапада 1930 года - начальнік першай часткі штаба 19-га стралковага корпуса. Са снежня 1931 года - камандзір-кіраўнік Стралкова-тактычных КУКС РСЧА «Выстрал», з мая 1932 г. - камандзір-кіраўнік тактычных курсаў удасканалення камсаставу мотамеханізаваных войскаў РККА. Член ВКП (б) з 1932 года. З красавіка 1934 года - выкладчык тактыкі механізаваных войскаў, а з ліпеня 1934 года - старшы кіраўнік кафедры механізаваных войскаў у Ваеннай акадэміі РСЧА імя М.В. Фрунзэ. Са жніўня 1935 года - начальнік штаба 20-й стралковай дывізіі.

У 1938 годзе скончыў акадэмію Генеральнага штаба РСЧА, дзе вучыўся на знакамітым «маршальскім курсе» (на ім вучыліся 4 будучыя маршалы Савецкага Саюза, 6 генералаў арміі, 8 генерал-палкоўнікаў, 1 адмірал). У студзені гэтага года прызначаны намеснікам начальніка штаба Беларускай ваеннай акругі. З верасня 1940 года - намеснік начальніка штаба Заходняй асобай ваеннай акругі па арганізацыйна-мабілізацыйных пытаннях.

У гады Вялікай Айчыннай вайны 5 мая 1941 года ў чыне камбрыга прызначаны начальнікам штаба 13-й арміі, якая пачала фарміравацца ў горадзе Магілёве (Заходняя асобная ваенная акруга). З пачаткам Вялікай Айчыннай вайны штаб 13-й арміі перадыслакаваны ў Маладзечна. У якасці начальніка штаба 13-й арміі А. В. Петрушэўскі удзельнічаў у Беластоцка-Мінскай бітве. 25 чэрвеня 1941 года штаб 13-й арміі падвергнуўся нападу

танкаў 3-й танкавай групы вермахта, толькі 27 чэрвеня здолеў выйсці да Мінска, дзе ўзначаліў яго абарону, але ўжо 28 чэрвеня савецкія войскі вымушаныя былі пакінуць Мінск, пры гэтым штаб арміі зноў апынуўся пад ударам і адышоў яшчэ далей на ўсход.

8 ліпеня 1941 года штаб 13-й арміі ўзначаліў савецкія войскі ў раёне Магілёва (у гэты дзень у выніку авіяналёту быў смяротна паранены камандарм генерал-лейтэнант П.М. Філатаў). У распачатым 10 ліпеня новым наступе вермахта (Смаленская бітва) штаб 13-й арміі 12 ліпеня зноў апынуўся пад ударам (пры гэтым быў паранены камандарм генерал-лейтэнант Ф.Н.Рэмезаў), а большая частка войскаў арміі была акружаная ў раёне Магілёва. Штаб 13-й арміі апынуўся па-за акружэння, але амаль без войскаў, у яго аператыўнае падпарадкаванне перададзеныя войскі 4-й арміі.

Улетку 1942 года 13-я армія, начштаба якой заставаўся Петрушэўскі, удзельнічала ў Варонежска-Варашылаўградскай абарончай аперацыі, у пачатку 1943 года - у Варонежска-Касторненскай наступальнай аперацыі, летам 1943 года - у бітве на Курскай дузе (у складзе Цэнтральнага фронту). Восенню 1943 года 13-я армія прасунулася да Дняпра. Са снежня 1943 года А.У. Петрушэўскі камандаваў 104-м стралковым корпусам 40-й арміі 2-га Украінскага фронту, з якім удзельнічаў у Корсунь-Шаўчэнкаўскай і Уманска-Баташанскай аперацыях, фарсіраваў Днестр. Увесну 1944 года ён у ліку першых злучэнняў выйшаў на дзяржаўную мяжу СССР - раку Прут, і захапіў плацдарм на яе правым беразе на поўнач ад горада Ясы.

20 жніўня 1944 года войскі 2-га Ўкраінскага фронту перайшлі ў наступ. 104-ы стралковы корпус, перададзены ў склад 27-й арміі, прарваў абарону ворага на поўнач ад Ясс і стаў прасоўвацца наперад. Авалодаўшы Ясамі, корпус рухаўся да Фокшанам і Рымніка, захапіў румынскія гарады Пітэшты і Рымніку-Сэрат. Затым, пераадолеўшы Трансільванскія Альпы, корпус Пятрушэўскага падышоў да моцна ўмацаванага румынскага горада Турда. Пры падрыхтоўцы да штурму горада

выбухам снарада Петрушэўскі быў кантужаны, але не пакінуў сваёй пасады. Толькі пасля ўзяцця Турды ён некалькі дзён прабыў у медсанбаце.

Пасля ўзяцця Турды корпус Петрушэўскага вызваляў гарады Клуж і Арадзя і, прайшоўшы за 50 дзён больш за 600 кіламетраў праз усю Румынію, спусціўся з гор на сярэдне-Дунайскую нізіну і апынуўся на тэрыторыі Венгрыі. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 13 верасня 1944 года за ўзорнае выкананне баявых заданняў камандавання на фронце барацьбы з нямецкімі захопнікамі і праяўленыя пры гэтым адвагу і геройства генерал-лейтэнанту Петрушэўскаму Аляксандру Васільевічу прысвоена званне Героя Савецкага Саюза з уручэннем ордэна Леніна і медаля «Залатая Зорка».

У 1945 годзе ўдзельнічаў у баях на тэрыторыі Венгрыі. У сакавіку 1945 года прызначаны камандуючым 46-й арміі 2-га Украінскага фронту, удзельнічаў у Венскай наступальнай аперацыі. Сумесна з 6-й танкавай арміяй войскі 46-й арміі 13 красавіка 1945 года ачысцілі Вену ад праціўніка, а праз некалькі дзён 46-я армія рушыла на мяжу з Чэхаславакіяй і ў маі 1945 года прыняла ўдзел у Пражскай наступальнай аперацыі.

Пасля вайны генерал-лейтэнант А.В. Петрушэўскі працягваў камандаваць 46-й арміяй. З чэрвеня 1946 года па люты 1947 года - начальнік штаба Закаўказскай ваеннай акругі. У 1947 годзе прызначаны старшым выкладчыкам у вышэйшай ваеннай акадэміі імя К.Я. Варашылава, але ўжо ў тым жа годзе прызначаны галоўным ваенным саветнікам пры балгарскай народнай арміі. З 1950 года - намеснік камандуючага - начальнік штаба Заходне-Сібірскай ваеннай акругі. Са жніўня 1953 года - Галоўны ваенны саветнік пры Народна-вызваленчай арміі Кітая і адначасова ваенны аташэ СССР у Кітайскай Народнай Рэспубліцы, 21 жніўня 1954 года атрымаў воінскае званне генерал-палкоўнік. У 1957-1959 гадах быў начальнікам Ваеннай акадэміі Савецкай Арміі. З 1960 года-у адстаўцы. Жыў у Маскве, працаваў у Савецкім камітэце ветэранаў вайны.

Памёр 21 кастрычніка 1976 года. Пахаваны на Новадзявочых могілках у Маскве.

Імем А.У. Петрушэўскага названа вуліца ў горадзе Лунінец Брэсцкай вобласці. У 1978 годзе выдадзены мастацкі маркіраваны канверт, прысвечаны герою.

Узнагароды

Медаль «Залатая Зорка» Героя Савецкага Саюза (13.09.1944);
тры ордэны Леніна (17.05.1944; 13.09.1944; 21.02.1945);
пяць ордэнаў Чырвонага Сцяга (27.12.1941; 27.08.1943;
03.11.1944; 20.06.1949; 28.10.1967);
два ордэны Суворова II ступені (21.04.1943; 15.01.1944): Указам
Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР "Аб узнагароджанні
ордэнамі Суворова, Кутузава і Багдана Хмяльніцкага генералаў і
афіцэрскага складу Чырвонай Арміі" ад 15 студзеня 1944 года
ордэн Кутузава I ступені (28.04.1945);
ордэн Чырвонай Зоркі (22.02.1941);
медаль;
за межня ордэны і медалі.

Воінскія званні

палкоўнік (13.12.1935)
камбрыг (17.05.1939)
генерал-маёр (27.12.1941)
генерал-лейтэнант (25.09.1943)
генерал-палкоўнік (21.08.1954)

ЮБІЛЕЙНЫ ПАРТРЭТ 2023
Методыка-бібліяграфічнае выданне падрыхтавана
аддзелам бібліятэчнага маркетынгу
Лунінецкай цэнтральнай раённай бібліятэкі

Складальнік Л.Плаўсюк
Рэдакцыя і камп'ютарная вёрстка Т.Карпуковіч